

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Uvolněný a vypořádací podíl

Seminární práce

V Praze, 13. 4. 2013

Kateřina Heroutová

Úvod

Cílem této práce je popsat a zhodnotit situaci zániku účasti společníka na společnosti s ručením omezením jinak než převodem obchodního podílu. Práce se zaměřuje zejména na rozdíly mezi starou a novou úpravou.

První část se zabývá institutem uvolněného podílu, jeho vznikem (1.1) a mechanismem jeho následného přechodu na společnost (1.2). Dále pak zkoumá, kdo nese riziko vyplývající ze vzniklé situace (1.3) a specifický problém společnosti s jediným společníkem (1.4).

Druhá část pojednává o vypořádacím podílu, konkrétně jeho povaze (2.1), splatnosti (2.2) a výši (2.3).

1. Uvolněný podíl

Pokud společník při zániku své účasti na společnosti s ručením omezeným (dále jen „společnost“) nepřevéde svůj obchodní podíl (dále jen „podíl“) na jiného společníka nebo třetí osobu, stává se z jeho podílu podíl uvolněný. Pro pochopení problematiky uvolněného podílu je nejprve nutné uvědomit si, co podíl obecně představuje.

Podíl představuje účast společníka ve společnosti a práva a povinnosti, které z této účasti plynou (§ 61 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, dále ObchZ, § 31 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, dále ZOK). Z definice podíl tudíž plyne, že podíl má náležet osobě společníka. Podíl na společnosti získal společník tím, že se zavázal společnosti splatit vklad (§ 59 odst. 1 ObchZ, § 15 odst. 2 ZOK). Podíl proto představuje také majetkovou účast společníka na společnosti, má své materiální vyjádření v majetku společnosti. Situace, kdy dojde k jeho uvolnění, proto přináší řadu problémů jednak po právní a i po ekonomické stránce.

Sekce 1.1 této části práce se zabývá tím, v jakých případech k uvolnění podílu dochází. Sekce 1.2 zkoumá další osud uvolněného podílu, a sice jeho přechod na společnost. Dopady situace, za které se podíl uvolní, jsou popsány v sekci 1.3. Konečně sekce 1.4 se zabývá specifickým problémem unipersonálních společností, respektive řešení situací, kdy dojde k zániku účasti jediného společníka jinak než převodem.

1.1 Uvolnění podílu

K uvolnění podílu dochází vždy, kdy zanikne účast společníka na společnosti bez toho, aby jeho podíl přešel na další osobu.¹ Tyto situace je možné rozdělit do několika skupin podle toho, v čem spočívá důvod tohoto zániku.

K zániku může dojít z vůle společnosti, pokud společník bude vyloučen pro nesplnění povinnosti (vkladové, § 113 odst. 4 ObchZ, nebo příplatkové, § 121 odst. 1 ObchZ) nebo pokud soud rozhodne o vyloučení společníka, protože se toho společnost domáhala (§ 149 ObchZ), nebo může být účast společníka ukončena dohodou všech společníků (§ 149a ObchZ).

Dále může dojít k zániku na základě vůle samotného společníka, a sice když soud ukončí členství společníka-dědice ve společnosti (§ 116 odst. 2 ObchZ) nebo soud ukončí členství společníka na společnosti (§ 148 odst. 1).

V posledním z případů může dojít k zániku na základě okolností, které jsou mimo vůli společníka i společnosti, a to v případech, kdy obchodní podíl nepřejde na dědice nebo právního nástupce (§ 116 odst. 3 ObchZ), účast společníka zanikne prohlášením konkursu na jeho majetek (§ 148 odst. 2 ObchZ, to je však možné, pouze pokud se jedná o dvou- a vícečlennou společnost) nebo účast společníka zanikne pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu nebo vydáním exekučního příkazu k postižení obchodního podílu (§ 148 odst. 2).

1.2 Přechem uvolněného podílu

Podíl v obchodní společnosti má být spjat s osobou společníka a představuje mimo jiné jeho majetkovou účast na společnosti. Není proto žádoucí, aby podíl delší dobu existoval jako podíl uvolněný. Po zániku účasti musí tudíž na někoho přejít.

Podle § 113 odst. 5 ObchZ přechází obchodní podíl vyloučeného společníka na společnost. v materiálním základu podílu a je řešen § 113 ObchZ. Tato situace však přináší problém ohledně základního kapitálu společnosti, který spočívá v povaze podílu, respektive v jeho materiálním vyjádření v majetku společnosti. Uvolněný podíl se převedl na společnost a ta je ale povinna vyplatit bývalému společníku vypořádací podíl (viz níže). Kvůli této povinnosti vyplacení vypořádacího podílu nemá již tento uvolněný podíl svůj materiální základ v kapitálu společnosti. To se projeví ve výši základního kapitálu, neboť ten je peněžním vyjádření souhrnu vkladů (§ 58 odst. 1 ObchZ). Jinými slovy, třebaže podíl stále existuje, už nemá své majetkové vyjádření v základním kapitálu společnosti a základní kapitál se tím fakticky snížil.

¹ Dvořák, T. str. 182

Vzniká proto situace, kdy na společnost přešel podíl, který už se ale neodráží v základním kapitálu. Obchodní zákoník reaguje na tento stav v § 113, který řeší situaci, kdy účast zanikne rozhodnutím valné hromady kvůli nesplacení vkladové povinnosti, v ostatních případech obchodní zákoník na tento paragraf odkazuje. Podle § 113 odst. 5 ObchZ může společnost buď převést podíl na jiného společníka, nebo třetí osobu (z povahy ustanovení vyplývá, že tento převod bude za úplatu), nebo musí valná hromada rozhodnout o snížení základního kapitálu o tento vklad nebo o tom, že ostatní společníci obchodní podíl převezmou (§ 113 odst. 6 ObchZ). Podíl se tudíž buď převede na další osobu, která chybějící základní kapitál nahradí, nebo fakticky zanikne snížením základního kapitálu či jeho převzetím dalšími společníky opět za úplatu.

ZOK řeší problém následného vlastnictví uvolněného podílu jinak. Podle § 33 ZOK může obchodní korporace nabýt vlastní podíl, pouze pokud tak stanoví zákon. Zákon však o přechodu vlastnictví uvolněného podílu mlčí, vlastnictví podílu na společnost proto nepřechází a zůstává nadále původnímu společníkovi. Ten však nesmí vykonávat práva a povinnosti s ním spojená (§ 212 odst. 4 ZOK), zůstává mu proto tzv. holé vlastnictví. Společník sám s podílem tudíž nadále nesmí nakládat, nakládá s ním společnost jako zmocněnec (§ 212 odst. 3 ZOK).

Bývalému společníku však i podle nové úpravy náleží právo na vypořádání (§ 36 odst. 1 ZOK), problém s úbytkem základního kapitálu proto přetrvává. Zákon o obchodních korporacích řeší situaci podobně jako obchodní zákoník. Společnost má prvotně povinnost uvolněný podíl prodat (§ 213 odst. 1 ZOK). Na tento prodej má 3 měsíce, pokud se jí podíl prodat nepodaří, musí nejprve vyplatit vypořádací podíl a poté nejpozději do jednoho měsíce rozhodnout o přechodu uvolněného podílu na zbývající společníky (§ 215 odst. 1 ZOK). Nová úprava tudíž dává přednost převzetí podílu před snížením základního kapitálu a klade větší důraz na ochranu společnosti. Teprve jako poslední možnost zákon o obchodních korporacích nabízí snížit základní kapitál.

Cílem této úpravy přechodu uvolněného podílu a následného postupu společnosti je proto zabránit existenci podílu, který by byl „prázdný“, tzn., neměl by majetkový protějšek v základním kapitálu společnosti.

1.3 Dopady zrušení účasti

Zánik účasti společníka na společnosti bez současného přechodu jeho podílu s sebou přináší i jiné problémy, než je následný osud uvolněného podílu. Jak již bylo výše uvedeno, zánik členství má pro společnost majetkové důsledky, které představovat riziko.

Konstrukcí naložení s vypořádacím podílem uvedenou v § 113 ObchZ se riziko majetkových důsledků zániků členství přenáší na společnost² a posléze na zbylé společníky. Obchodní podíl může být neprodejný³, jeho převod na jiného společníka nebo třetí osobu tudíž nemusí být možný. Snížení základního kapitálu taky nemusí být možné, neboť jeho výše nesmí klesnout pod 200 000 Kč (§ 108 odst. 1 ObchZ).⁴ V tomto případě proto budou muset podíl převzít společníci, jinak bude společnost zrušena soudem (§ 113 odst. 6 ObchZ). Zrušení účasti tak může společnosti a společníkům přinést řadu problémů.

Nová úprava se s tímto problémem vypořádává jinak. Základní problematika, a sice povinnost vyplatit vypořádací podíl i přes neprodejnost podílu zůstává, vzhledem k výše uvedené povaze vypořádacího podílu a z ní plynoucí nutnosti jej vyplatit zákonodárce však neměl jinou možnost řešení. Důsledky neprodejnosti však primárně pocítí společníci (viz výše). Vzhledem k tomu, že ZOK již nestanoví povinnou výši základního kapitálu, nemůže se stát, že by nebylo právně možné základní kapitál snížit. Následky zrušení účasti na společnosti jsou tak méně problematické, přesto však mohou být pro společníky velmi citelné.

Zrušení účasti společníka na společnosti může představovat majetkové riziko. Toho riziko musí někdo nést; za stávající i budoucí úpravy je touto osobou společnost a ostatní společníci.

1.4 Společnosti s jediným společníkem

Vzhledem k povaze úpravy uvolněného podílu může teoreticky nastat problém v situaci, kdy by společnost měla jediného společníka, jehož podíl by se uvolnil. Nastal by případ, kdy by společnost fakticky již neměla žádného společníka a pouze vlastnila sama sebe. Toto schéma je jistě nežádoucí, zákonodárce se mu proto snaží zabránit.

Pokud má společnost jediného společníka, nekoná se valná hromada a její působnost vykonává tento společník (§ 132 odst. 1 ObchZ). Společnost ale v situaci, kdy nabude v souladu se zákonem vlastní obchodní podíl, není oprávněna vykonávat práva společníka, byť tato nezanikají a jsou nadále součástí obchodního podílu (§ 120 odst. 2 ObchZ). Pokud by proto na společnost přešel jediný podíl, neměl by kdo vykonávat práva společníka, mezi nimi ani právo rozhodovat jako jediný společník v působnosti valné hromady.

V některých případech zániku členství obchodní zákoník na tuto skutečnost pamatuje. Zákon nepovoluje zrušení účasti v případě, kdy se zrušení domáhá dědic-jediný společník (§ 116 odst. 2

² Pelikánová, I. str. 403

³ Pelikánová, I. str. 403

⁴ Pelikánová, I. str. 403

ObchZ). Stejně tak účast společníka nezanikne v důsledku prohlášení konkurzu na jeho majetek, pokud společník byl jediným společníkem (§ 148 odst. 3 ObchZ).

Ostatní případy zániku členství ponechal zákonodárce neřešené. Až na jednu alternativu (viz níže), však není pravděpodobné, že by k tomuto problému došlo. Lze si jen těžko představit situaci, kdy by pro jediného společníka bylo výhodné docílit toho, aby jeho účast ve společnosti zanikla. I v případě velkých finančních problémů společnosti by společník takto neměl co získat, protože v případě porušení závazků společnosti odpovídá za toto porušení pouze společnost (§ 106 odst. 1), společník ručí pouze do výše souhrnu nesplacených částí vkladů (§ 106 odst. 2).

K zániku účasti jediného společníka z důvodu nesplacení vkladové povinnosti podle právní úpravy teoreticky dojít může, jediný společník by ale musel sám o svém vyloučení rozhodnout (§ 113 odst. 4, § 132 odst. 1), vypořádací podíl by mu nicméně nebyl vyplacen do chvíle, kdy by nesplatil celý vklad (§ 150 odst. 3 ObchZ). V souvislosti s nesplacením příplatkové povinnosti situace také s vysokou pravděpodobností nenastane, neboť o prvotním vzniku této povinnosti rozhoduje valná hromada, respektive společník sám. K rozhodnutí soudu o vyloučení společníka opět nedojde, protože by se tak muselo stát na domáhání samotné společnosti, tzn. opět sám společník. Dohoda účastníků pojmově nepřichází v úvahu. Stejně tak je nepravděpodobné, že by se sám jediný společník domáhal u soudu ukončení své účasti, a i kdyby ano, soud by pravděpodobně neshledal, že situace splňuje podmínku, že nelze po společníkovi spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval (§ 148 odst. 1 ObchZ).

Zákonodárce ponechal tuto možnost neřešenou pouze pro případ, kdy by na společnost měl přejít podíl jediného společníka po vydání exekučního příkazu k postižení tohoto obchodního podílu. Situace byla řešena Nejvyšším soudem⁵. Podle něj je v dané situaci nezbytné, aby účast společníka kvůli zajištění pohledávky oprávněného zanikla. Proto také v případě vydání exekučního příkazu zákon žádnou výjimku z úpravy ukončení účasti ve společnosti nestanoví⁶. Podle tohoto rozsudku v takovémto případě § 113 odst. 5 ObchZ nejen že umožňuje, ale i ukládá společnosti povinnost rozhodnout o prodeji obchodního podílu.

ZOK ponechává zákaz zrušení účasti dědice, jedná-li se o jediného společníka (§ 211 odst. 3 ZOK). Mění však situaci exekuce a konkursu. Účast společníka, proti němuž je vedena exekuce postižením podílu apod. v unipersonální společnosti nezanikne a společnická práva bude

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 850/2006

⁶ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 850/2006

vykonávat exekutor. Zákodárce zde chrání zaměstnance a věřitele předtím, aby společnost zanikla jen proto, že je vedena exekuce proti společníkovi.⁷

Situace, kdy by zanikla účast jediného společníka ve společnosti, není žádoucí a zákonodárce se jí proto snaží zabránit. Při řešení specifického případu zániku účasti postižením podílu exekucí apod. se však musí brát ohled i na věřitele bývalého společníka, což úprava ZOK zohledňuje.

2. Vypořádací podíl

Při zániku účasti společníka jinak než převodem nevystává pouze problém, jak dále naložit s uvolněným podílem, ale také, jak se vypořádat s bývalým společníkem. Zákon zná pro tyto účely institut vypořádacího podílu.

Tato část práce se zabývá nejprve podstatou institutu vypořádacího podílu (2.1), poté vzhledem k jeho majetkové povaze jeho splatností (2.2) a výši (2.3).

2.1 Podstata vypořádacího podílu

Vypořádací podíl můžeme definovat jako majetkovou hodnotu, která představuje podíl na majetku společnosti, na kterou má osoba, jejíž účast na společnosti zanikla jinak než převodem, nárok.⁸

Institut vypořádacího podílu zaručuje ochranu vlastnictví, kterou ustanovuje Listina základních práv a svobod. K pochopení institutu vypořádacího podílu a jeho nutnosti je třeba opět zkoumat, komu právo na vypořádací podíl vzniká a proč. Zákon obchodní zákoník definuje vypořádací podíl jako právo na vypořádání, které vzniká společníku ve společnosti, pokud jeho účast zanikne jinak než převodem (§ 61 odst. 2 ObchZ).

Toto právo, stejně jako ostatní práva, plyne společníkovi z vlastnictví podílu ve společnosti (§ 61 odst. 1 ObchZ). Účast společníka na společnosti reprezentovaná podílem má materiální základ ve vkladu společníka (§ 59 ObchZ). Vklad je souhrn peněžitých prostředků nebo jiných nepeněžitých hodnot (§ 59 ObchZ), společník tudíž získá účast na společnosti vložím určité hodnoty. Za tuto hodnotu získá účast na společnosti, mimo jiné majetkovou účast. Článek 11 Listiny základních práv a svobod tuto hodnotu, respektive podíl, chrání. Je proto nutné, aby se společník v případě, že vlastnictví nezanikne převodem, tzn. v případě, kdy se společník finančně nevypořádá se třetí osobou, vypořádal se společností, jinak by na straně společnosti vzniklo bezdůvodné obohacení.

⁷ Důvodová zpráva ZOK, str. 47

⁸ Dvořák, T. str. 183

Společnost s ručením omezeným je typicky zakládána za účelem podnikání, při vkládání svých prostředků do společnosti ne sebe proto společník bere podnikatelské riziko a nemůže tudíž po společnosti požadovat stejnou částku, jakou do ní původně vložil. Má právo však požadovat hodnotu, která vyjadřuje jeho podíl ve chvíli, kdy jeho společenství zaniká (§ 61 odst. 2 ObchZ). Tuto hodnotu získá zpět v podobě vypořádacího podílu. Vypořádací podíl tudíž má zaručit, že jeho vlastnictví je chráněno a musí být proto vyplacen v odpovídající době a odpovídající výši.

2.2 Splatnost vypořádacího podílu

Pro řádné vypořádání se s bývalým společníkem je důležité určit jednak splatnost, a jednak výši podílu. Právo na vypořádací podíl vzniká společníkovi již v okamžiku zániku jeho účasti (§ 61 odst. 2 ObchZ). Společnost je povinna vypořádací podíl vyplatit bez zbytečného odkladu poté, co splnila povinnost podle § 113 odst. 5 nebo 6 ObchZ, společnost může lhůtu prodloužit (§ 150 odst. 3 ObchZ).

Byť může společnost tuto lhůtu upravit, musí stále dbát základních zásad občanského práva, zejména se nesmí dostat do rozporů s dobrými mravy. Nepřiměřeně dlouhá lhůta, například 10 let, by byla neplatná.⁹

Pokud by se společnost snažila oddálit vyplacení vypořádacího podílu tím, že by porušila svou povinnost rozhodnout buď o snížení základního kapitálu, nebo o tom, že ostatní společníci převezmou obchodní podíl, může dát oprávněná osoba podnět k soudu se zrušení společnosti (§ 113 odst. 6 ObchZ). Nárok bývalého společníka na vypořádací podíl by pak byl uspokojen v rámci likvidace.¹⁰

Splatnost určená § 150 odst. 3 ObchZ, respektive společenskou smlouvou není dotčena ustanovením § 14 odst. 1 písm. g) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Podle rozsudku Nejvyššího soudu¹¹ nemá právní účinek konkursu za následek splatnost pohledávky, ale její vznik. Ode dne nabytí právního účinku konkursu tedy pouze začíná ubíhat lhůta podle § 150 odst. 3. Nárok na vypořádací podíl se tudíž nemůže stát splatným, dokud společnost nerozhodne o tom, kterým způsobem bude naloženo s uvolněným obchodním podílem.

Kvůli ochraně společnosti se splatnost vypořádacího podílu váže na splacení původního vkladu. Pokud není vklad v této době splacen, je společnost povinna vyplatit vypořádací podíl bez zbytečného odkladu po splacení tohoto vkladu (§ 150 odst. 3 ObchZ).

⁹ Dvořák, T. str. 185

¹⁰ Dědič, J. str. 1287

¹¹ Rozsudek ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3645/2008

Splatnost vypořádacího podílu je tím vázána a na splnění vkladové povinnosti. Vzhledem k tomu, že podíl představuje práva a povinnosti, které plynou z účasti společníka ve společnosti (§ 61 odst. 1 ObchZ), přechází tato práva a povinnost spolu s podílem. Hlavní z povinností je povinnost splatit vklad (§ 113 odst. 1), při přechodu obchodního podílu přejde tudíž i tato povinnost na nového nabyvatele. Původní společník proto vypořádací podíl neobdrží, dokud nový nabyvatel nesplatí vklad. Vzhledem k tomu, že lhůta ke splacení vkladu může být až pět let (§ 113 odst. 1 ObchZ), situace nemusí být pro původního společníka příznivá, zejména v situaci, kdy došlo zániku účasti společníka exekucí nebo výkonem rozhodnutí.¹²

Zákon jej nicméně staví do pozice ručitele, neboť osoba, které vzniklo právo na vypořádací podíl, ručí za splacení tohoto vkladu nabyvatelem (§ 150 odst. 2). Toto ručení trvá i poté, co společnost převede obchodní podíl podle § 113 odst. 5 ObchZ nebo valná hromada rozhodla o rozdělení podle § 113 odst. 6 ObchZ.¹³ Bývalý společník proto může splatit vklad, čímž nastane splatnost jeho vypořádacího podílu a vymáhat splacenou částku po nabyvateli (§ 308 ObchZ). Institut ručení, který má primárně zajistit ochranu společnosti (splacení vkladu) tak pomáhá i bývalému společníku.

Pokud společnost vypořádací podíl nevyplatí, dostává se do prodlení (§ 365 ObchZ). Vzniká jí tím povinnost platit úroky z prodlení (§ 369 odst. 1 ObchZ) a také případnou náhradu škody (§ 367 ObchZ), pokud tato již není kryta úroky z prodlení (§ 369 odst. 2 ObchZ).

Nárok na vypořádací podíl se promlčuje podle obchodního zákoníku, tzn. za 4 roky (§ 397 ObchZ) ode dne, kdy měl být závazek splněn (§ 392 odst. 1 ObchZ).

ZOK přináší, co se týče splatnosti vypořádacího podílu změnu, která se odvíjí od nového způsobu nakládání s uvolněným podílem. Společnost má nejprve povinnost uvolněný podíl do 3 měsíců prodat jako věc cizí (§ 213 odst. 1 ZOK, § 214 odst. 1 ZOK).¹⁴ Vypořádací podíl je poté povinna bez zbytečného odkladu vyplatit oprávněné osobě (§ 213 odst. 2 ZOK). Okamžikem zániku účasti tedy počíná běžet společnosti tříměsíční lhůta na vyplacení vypořádacího podílu, s následným odkazem na zákaz zbytečného prodlení.¹⁵

Tato lhůta začne běžet později v případě, že se jedná o vypořádací podíl společníka, jehož účast zanikla z důvodu porušení jeho povinností. V této situaci začne lhůta až okamžikem prodeje, resp. jeho nemožnosti. Důvodem je ochrana společnosti a snaha zabránit stavu, kdy

¹² Dvořák, T. str. 185

¹³ Dědič, J. str. 1286

¹⁴ Důvodová zpráva ZOK, str. 48

¹⁵ Důvodová zpráva ZOK, str. 48

společník, který společnost poškozoval, by měl nárok na vypořádání bez ohledu na okamžitou schopnost společnosti plnit.¹⁶

V případě objektivní nemožnosti prodeje se po uplynutí tříměsíční lhůty určí výše vypořádacího podílu podle § 36 odst. 2 ZOK a společnost ho je povinna do jednoho měsíce vyplatit (§ 214 odst. 1 ZOK). Pokud však nedošlo k prodeji z jiného důvodu než kvůli objektivní nemožnosti, například z důvodu neprofesionality statutárních orgánů, společnost se dostává uplynutím tříměsíční lhůty do prodlení.¹⁷ Společenská smlouva může stanovit, že takto může společnost postupovat i bez toho, aniž by se snažila podíl prodat (§ 214 odst. 2 ZOK).

Podle nové úpravy se tudíž již nemusí čekat, jak se společnost rozhodne naložit s uvolněným podílem. Postup je obrácen, společnost má nejdřív povinnost prodat uvolnění podíl a vyplatit vypořádací podíl, a až následně se společnost rozhodne, jak dál postupovat, pokud nebylo možné podíl prodat.

Splatnost vypořádacího podílu také napříště není vázána na splacení vkladu. Pohledávky po společnosti se mohou započíst do vypořádacího podílu (§ 213 odst. 3).¹⁸ Institut ručení bývalého společníka za splnění vkladové povinnosti nabyvatelem zůstává zachován, pokud částka připadající na vypořádací podíl zcela nepokryje vkladovou povinnost (§ 213 odst. 3). Nicméně vzhledem k tomu, že vypořádací podíl již byl v této situaci zcela vyčerpán, nemusí bývalý společník čekat s jeho vyplacením na splacení vkladu.

V případě, že společnost vypořádací podíl řádně nevyplatí, dostává se opět do prodlení (§ 1968 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále NOZ). Bývalý společník má opět nárok na zaplacení úroků z prodlení (§ 1970 NOZ) a na náhradu případné škody, pokud není kryta úroky z prodlení (§ 1971 NOZ).

Právo na vypořádání se promlčuje (§ 611 NOZ) v subjektivní promlčecí lhůtě 3 roky a objektivní 10 let (§ 629 odst. 1, 2 NOZ).

Obchodní zákoník a zákon o obchodních korporacích řeší splatnost vypořádacího podílu různě s ohledem na to, jak se podle dané úpravy nakládá s uvolněným podílem. Obchodní zákoník ji váže na rozhodnutí společnosti o uvolnění podílu, zákon o obchodních korporacích primárně na jeho prodej.

¹⁶ Důvodová zpráva ZOK, str. 48

¹⁷ Důvodová zpráva ZOK, str. 48

¹⁸ Důvodová zpráva ZOK, str. 48

2.3 Výše vypořádacího podílu

Vypořádací podíl lze za účelem stanovení jeho výše definovat jako majetkovou hodnotu, která představuje podíl na majetku společnosti.¹⁹ Jeho výše se proto určuje poměrem obchodních podílů (§ 150 odst. 1 ObchZ). Základ pro výpočet tvoří vlastní kapitál společnosti, který se zjistí z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní uzávěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka (§ 61 odst. 2 ObchZ). Např. pokud má společnost 3 společníky, jejichž vklady se se podílely na základním kapitálu v poměru 50:30:20 a společník s 30% ukončí svou účast, bude mu náležet částka odpovídající 30% účetní hodnoty vlastního kapitálu.²⁰

Ocenění majetku v účetnictví se však může lišit od jeho reálné hodnoty, například v případě hrubého nadhodnocení majetku. Společenská smlouva může proto stanovit, že se zjistí z čistého obchodního majetku na základě posudku znalce.

Vzhledem k tomu, že vlastní kapitál skutečnosti nemusí reflektovat skutečnou hodnotu majetku, je možné, že při výpočtu výše vypořádacího podílu podle jednoho způsobu se dojde k velmi odlišnému výsledku než za použití druhého způsobu. K této nesrovnalosti se vyjádřil Nejvyšší soud.²¹ Ve svém rozsudku poukázal na to, že právní úprava obchodních společností je vázána zásadou poctivého obchodního styku a zásadou proporcionality a vypořádání mezi společníky musí být tudíž poctivé. Hodnota vypořádacího podílu tedy má odpovídat hodnotě majetku připadající na obchodní podíl společníka, jehož účast končí. Při stanovování výše vypořádacího podílu se tak musí případně přihlídnout k tomu,

Den zániku účasti společníka se liší podle způsobu zániku účasti. Pokud účast zanikla vyloučením společníka, je rozhodným dnem den účinnosti vyloučení, což je typicky den přijetí daného usnesení. Je-li účast ukončena soudně, bude se vypořádací podíl počítat ke dni právní moci usnesení. V případě ukončení účasti smrtí fyzické osoby nebo zániku právnické osoby, je rozhodným dnem den smrti či zániku. Zanikla-li účast dohodou společníků, je dnem zánik den účinnosti dohody.²²

ZOK přináší v otázce výše vypořádacího podílu zásadní změny. Výše se bude nadále odvíjet prvotně od výtěžku z prodeje podílu (§ 213 odst. 2 ZOK). Nová úprava vyvolává obavy. Zatímco podle platné úpravy záležela výše podílu na objektivních skutečnostech a v případě, že vyplacená výše podílu neodpovídala skutečné hodnotě obchodního podílu bývalého společníka, byla tato skutečnost za pomoci znalce relativně snadno zjištělná (viz výše). Nyní bude však výše záležet

¹⁹ Dvořák, T. str. 183

²⁰ Dědič, J. str. 1288

²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 752/2011, ze dne 27. 7. 2011

²² Dvořák, T. str. 184

na tom, jak se společnosti podaří uvolněný podíl prodat. Zákon neupravuje žádný korektiv pro případ, že společnost podá uvolněný podíl za cenu, který jeho skutečné hodnotě neodpovídá. Předvídá až situaci, kdy podíl nebyl vinou společnosti prodán (viz výše).

Tento korektiv by však byl na místě. Společnost má na výši kupní ceny zájem jen do té míry, aby byla cena s to nahradit náklady a pohledávky společnosti po bývalém společníkovi, včetně vkladové povinnosti (§ 213 odst. 3 ZOK). Už jenom vzhledem k tomu, že společnost má ze zákona 3 měsíce na to, aby uvolněný podíl prodala (§ 214 odst. 1 ZOK) a po těchto třech měsících se výše vypořádacího podílu bude určovat opět z vlastního kapitálu popř. reálné hodnoty (viz níže) se lze obávat situace, kdy společnosti půjde především o to, aby podíl rychle prodala bez většího ohledu na cenu. Může se tak stát, že výše vypořádacího podílu nebude odpovídat hodnotě uvolněného podílu.

Zákonný požadavek, na který upozornil Nejvyšší soud, aby vypořádání mezi společníky bylo poctivé, platí i nadále, nicméně postavení bývalého společníka je horší než podle platné úpravy, protože se odvíjí od ochoty společnosti a tržní situace. Podle platné úpravy se výše odvíjela primárně od vlastního kapitálu, tzn. od finanční situace společnosti, jak jí zobrazovalo účetnictví, jinými slovy od určitého daného stavu. Bylo snadno prokazatelné, že tato finanční situace podle účetnictví neodpovídá reálného stavu. Nově se však hodnota odvíjí od prodeje podílu, respektive od schopnosti společnosti podíl prodat, jinými slovy od ochoty a schopnosti společnosti na straně jedné a situaci na trhu na straně druhé. Společník tedy, pokud bude mít za to, že výše vypořádacího podílu neodpovídá hodnotě uvolněného podílu, bude muset prokazovat to, že společnost byla schopná prodat uvolněný podíl za vyšší cenu.

Teprve pokud nebude společnost schopna podíl do tří měsíců prodat, nastupuje určení výše podílu na základě vlastního kapitálu (§ 36 odst. 2 ZOK). Legislativce reagovat na již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu a v § 36 odst. 3 ZOK předvídá situaci, kdy se podstatně liší reálná hodnota majetku od jeho ocenění v účetnictví. V takovémto případě se má vycházet z reálné hodnoty snížené o výši dluhů vykázaných v dané účetní závěrce. Společenská smlouva může určit jiný způsob určení.

Závěr

Při zániku účasti společníka na společnosti s ručením omezením jinak než převodem dochází k několika problémům, se kterými se právní úprava musí vypořádat. Především je to další osud uvolněného podílu. Dle úpravy ObchZ podíl přejde na společnost, podle ZOK však společnost nesmí vlastnit vlastní podíl, ten proto zůstává původnímu společníku jako tzv. holé

vlastnictví. Společnost s ním pouze nakládá. Riziko spojené se zánikem účasti nese podle obou úprav společnost, respektive jednotlivý společníci. Zákonodárce se poměrně důkladně vypořádal s problémem jednoosobních společností a zabránil situacím, kdy by měla zaniknout účast jediného společníka na společnosti jinak než převodem.

Dalším problémem představuje vypořádání společnosti s bývalým společníkem. Odehrává se prostřednictvím vypořádacího podílu, který odráží majetkovou podstatu původního vkladu. Zatímco ObchodZ váže splatnost podílu na okamžik, kdy společnost rozhodne o dalším osudu podílu, ZOK jej váže primárně na prodání uvolněného podílu. Výši vypořádání určuje ObchZ objektivněji a spolehlivěji než ZOK, neboť ObchZ vychází primárně z účetní uzávěrky, kdežto ZOK ze samotného prodeje podílu.

Literatura

DĚDIČ, Jan, ET AL. *Obchodní zákoník, Komentář, díl II.* Polygon, Praha 2002.

DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným.* 2. vydání Wolters Kluwer Česká Republika, 2008.

PELIKÁNOVÁ, Irena, ČERNÁ, Stanislava, ET AL. *Obchodní právo II.* Wolters Kluwer Česká Republika, 2008.

Internetové zdroje

Důvodová zpráva k ZOK [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit 10. 4. 2012]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

Judikatura

Rozsudek ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3645/2008

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 850/2006

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. 29 Cdo 752/2011

Legislativa

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech